

”TOP 10”+ Orf (?) +loiset(lyhyt)

- Tiineysmyrkytys
- Karitsointihalvaus
- Utaretulehdus
- Listerioosi
- Villanlähtö
- Se ja E-vitamiini sekä jodi
- Kylmettyneet karitsat
- Karitsaripulit
- Klostridioosi
- Virtsakivet

Tiineysmyrkytys

- Energian/proteiinin epätasapaino
- ”Monisikiöiset” uuhet
- Tiineyden viimeinen kuukausi
- Etenee hitaasti, päivissä: laiska, hidas, ruokahaluton, makaa, syömätön, kooma
- Tarvitsee ell:n hoitoa; glukoosi suoneen ja tukihoidona propylenglykoli 100-200 ml PO 2-4 x vrk
- Kts. ”lampurin kotiapteekki”
- Keisarileikkaus

Karitsointihalvaus (Hypocalcemia)

- Kalkkiaineenvaihdunnan häiriö
- Vanhat uuhet, ”monisikiöiset”, stressi
- n. 3 vko ennen ja 2 vkoa karitsoinnin jälkeen
- Etenee nopeasti, tunneissa
- Tarvitsee ell:n hoitoa: Ca suoneen ja tukihoitona suun kautta kalkkivalmistetta
- Kts. ”kotiapteekki”
-
- - ei Ca vähennystä ennen karitsointia

Utaretulehdus (Mastitis)

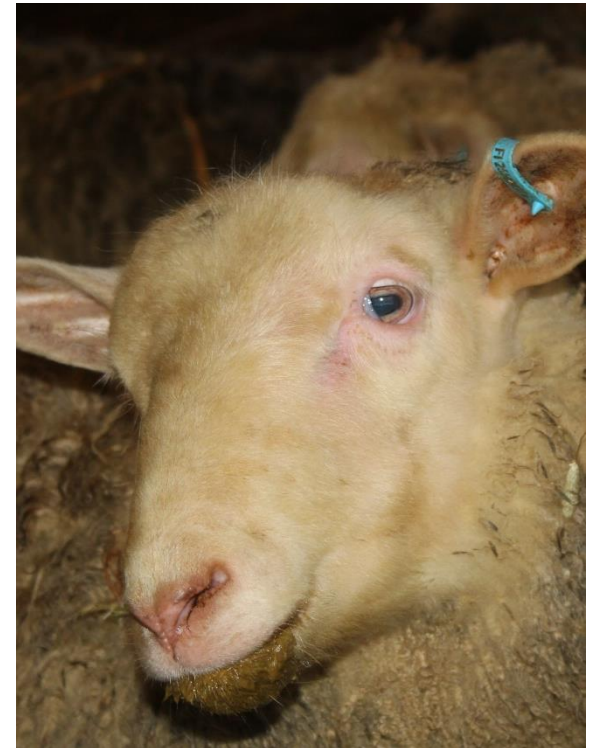
- Krooninen utaretulehdus
- Akuutti utaretulehdus
- Kuolioinen utaretulehdus

- ”Toimimaton vedin”

- Yleisoireet!
- kipulääke/ (kortikosteroidi)
- + mahdollisesti antibiootti ja
- imetys
-

Hyvä kuivitus on investointi uta-reisiin ja karitsoihin

Listerioosi (Listeriosis)

- *Listeria monocytogenes*-ja *ivanivii* -bakteerit
- Säilörehu, PH 4,2 (3,8-4,8), ruokintapöydän huono hygienia
- Toispuoleinen naamahermon halvaus, kh-oireet
- Penisilliini 7 (-14) vrk:tta
- ensimmäiset annokset 2x
- + kortikosteroidi
- + kipulääke

Listeriapotilaalla ensimmäisiä oireita voi olla myös kuolan tai märän rehumassan "vuotaminen suusta"

Villanlähtö (+ Wool slip)

- Ulkoloiset
- Rehun proteiinit
- Rasvaliukoiset vitamiinit
- Kivennäiset
- Hivenaineet, Zn
- Hormonit

- Villain lähtö kerinnän jälkeen
- Kärpäshyökkäykset lämpimänä ja kosteana lopukesänä

Se, E-vitamiini ja jodi

SE ja E-vitamiinia

- Kaikenikäiset karitsat (lampaat), voimakkaan kasvun tai stressin aikana
- ”takapää heikko” / kuolevat
- nopeasti/keuhko-oireita/”piilo-oireita” (vaikutus vastustuskykyyn)
- Erityisesti luomutilat; uuhille 6-8 viikkoa ennen karitsointia Se ja E-vitamiinilisä + karitsat syntymän jälkeen , ennen vieroitusta (bolukset)

Jodi

- Puutos aiheuttaa vastasuntyneille karitsoille struumaa ja ne saattavat syntyä kuolleina tai kuolevat pian syntymän jälkeen

Kylmettynyt karitsa (Hypotermia)

Kylmettynyt karitsat

- Kylmettyminen
  - karitsan lämpötila on alle 39 astetta C:a
  - a) kylmettyminen tapahtuu lämmön menetyksen vuoksi; märät aluset/uuhi ei jaksa tai ehdi kuivata/vetoisa tai kylmä karitsointipaikka
  - b) kylmettyminen tapahtuu ternimaidon puutteen vuoksi; karitsa ei löydä nisää/maitoa ei tule/ karitsa ei jaksa imeä/uuhi ei anna imeä
- todennäköisempi isoissa vuonueissa, ensikoilla ja huonokuntoisemmilla emoilla (kevyet karitsat!)
- ➔ Karitsointien valvonta.
- ➔ Ternimaidon määrä, joka estää karitsan kylmettymisen on noin 180 – 210 ml/ kg elopainokiloa/ vrk. Määrään vaikuttaa karitsointi olosuhteet, lämpötila jne. Ensimmäisen puolentunnin aikana karitsan olisi saatava vähintään 50 ml ternimaitoa.
- Tulossa karitsointi ”kit”/ työkalupakki karitsointiin

- <https://www.youtube.com/watch?v=zSH7kmuVFuU>

Kuva David Wootton

Karitsoiden ripulit

esiintyvyys eri ikäkausina (viitteellinen)

aiheuttaja	tyypillisin ikä sairastua
E.coli	alle viikon ikäiset
Virukset	alle viikon ikäiset
Ruokintaperäiset syyt	alle viikon ikäiset -
<i>Klostridium p. ,t.B</i>	1-2 viikkoiset
<i>Cryptosporidium</i>	1-2 viikkoiset
<i>Rotavirus</i>	1-2 viikkoiset
<i>Salmonella</i>	1-2 viikkoiset -
<i>Klostridium p. ,t D</i>	kuukauden ikäiset -
Kokkidioosi	kuukauden ikäiset -
Suolisto ja mahamadot	yli 2 kuukauden ikäiset

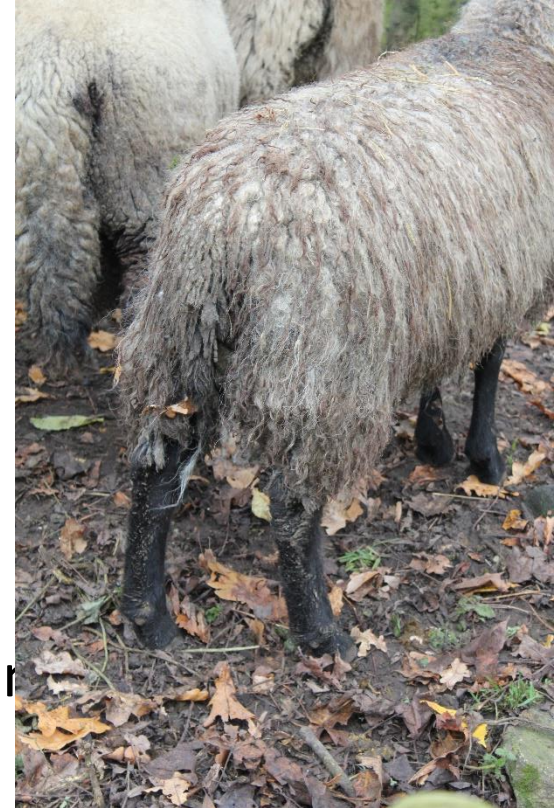
Koottu useasta lähteestä mm. Kurkompedium, Fårhäsovår o Fårsjukdomar sekä Katariina Gustafssonin ja Ulrika Könogin luennot

Kokkidioosi (Coccidiosis)

Eimeria crandallis, E. ovinoidalis

- Ripuli, joskus verinen, tyypillisintä noin 1-2 kk iässä
- Ulostenäytteet, esitiedot, RAADONAVAUKSET
- Ota ajoissa yhteys eläinlääkəriin!
- Usein jalottelutarhoissa, sisällä , mutta myös laitumella
- Ripuloivat eristetään sisaruksineen ja emineen
- Vasikkasuolat hyviä (glukoosia)

Lukemista: kevään Lammas ja vuohilehti 2018

Klostridioosi

- Auheuttaja *Clostridium*-bakteerit, jotka ovat monimuotoisia ja joita on kaikkialla
- Meillä tyypillisesti *C.perfringens* tyyppi D:n aiheuttama nopea kuolema
- Tyypillisesti sairastuvat nopeasti kasvavat, alle 6 kk ikäiset pössikaritsat hyvällä laitumella (myös aikuiset voivat sairastua, sisäruokinnassa olevat ja pikkukaritsat voivat sairastua, silloin aiheuttajana eri Cl.)

Klostridioosi

- Ennalta ehkäisy:
rauhalliset ruokinnan vaihdokset
- Jos tilalla on voimakkaasti kasvavat karitsat ja erinomaiset laitumet ennaltaehkäisyssä voidaan käyttää rokotetta
- Rokote: Bravoxin 10
- Kysy eläinlääkäriltä rokotusohjelmaa ja rokotusta

Virtsakivet (Urolithiasis)

- Monisyysairaus (voimakas ruokinta, veden vähyys)
- Oireet rauhattomuus ja virtsautasennon ottaminen, mahanalle potkiminen
- Hoidossa tärkeä lämpö, kivunpoisto juominen
- Ennaltaehkäisyä Ca:P suhde rehussa ja suola

LAMMASTERVEYS 2020

TAVOITTEELLINEN TERVEYDENHUOLTO

- Yhä vastuullisempaan tuotantoon -

KIITOS

- Kaikki em. Sairaudet tai tilanteet: kaikkein kannattavinta on niiden ennaltaehkäisy.
- Uuhen terveys ja hyvinvointi sekä lampurin jaksaminen rakentavat karitsoiden lähtötelineet hyvinvoivaksi, tuottavaksi karitsaksi.

